

ДО 100-РІЧЧЯ ПРОФЕСОРА ІВАНА ОЛЕКСІЙОВИЧА КАЛАШНИКА — РЕКТОРА ХАРКІВСЬКОГО ЗООВЕТЕРИНАРНОГО ІНСТИТУТУ (1962–1970 рр.)

Стегній Б. Т.

Національний науковий центр «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини», Харків, Україна, e-mail: admin@vet.kharkov.ua

Головко В. О., Люлін П. В.

Харківська державна зооветеринарна академія, Харків, Україна, e-mail: liulinpetr@gmail.com

У статті висвітлені основні етапи життя, наукової та державної діяльності Івана Олексійовича Калашника на шляху розвитку та становлення Харківської школи ветеринарних хірургів, розвитку Харківського зооветеринарного інституту, а також основного напрямку наукової діяльності вченого щодо розробки методів тканинної терапії та біогенної стимуляції у тварин.

Ключові слова: ювілей, історія науки, Харківський зооветеринарний інститут, наукова школа, хірургія, тканинна терапія, біогенна стимуляція.

Іван Олексійович Калашник — відомий вчений у галузі ветеринарної медицини, розробник різноманітних методів тканинної терапії та біогенної стимуляції тварин, доктор ветеринарних наук, професор, ректор Харківського зооветеринарного інституту (1962–1970 рр.), Заслужений діяч науки і техніки Української РСР.

Народився Іван Олексійович 19 жовтня 1919 року в селі Межиріч Лебединського району Сумської області, славному козацькому поселенні, де і до сьогодні можна чути не назви вулиць, а «сотня». У 1856 році йому було надано окремий статус спеціального Слобожанського козацького полку. До революції в селі нараховувалося 8 церков (нині залишилась одна діюча), мешкало понад 10 000 осіб, які займались землеробством, скотарством, ремеслами, з яких найпоширенішим було гончарство [5].

Дитячі та юнацькі роки життя Івана Олексійовича були непростими. На його долю випала післяреволюційна розруха, епоха НЕПу, колективізації, репресій. Після закінчення

Лебединської середньої школи він поїхав до Ленінграда, де вступив на літературний факультет університету, але це місто зустріло його непривітно (скрута, голод), через рік він повернувся до батьківської хати. І, напевно, розповіді батька про землю, про «хліб» докорінно змінили його свідомість і привели (у 1937 році) до Харкова, де він вступив на ветеринарний факультет Харківського ветеринарного інституту, який успішно закінчив з відзнакою в 1941 році [3].

У серпні 1941 року Іван Олексійович добровольцем вступив до діючої армії. Пройшов бойовий шлях від Москви до Кенігсберга. Спочатку на посаді старшого ветлікаря полку, начальника дивізійного ветеринарного лазарету, потім начальника ветеринарної служби 31-ї гвардійської дивізії. За період війни його було двічі поранено. За хоробрість і бойові заслуги Іван Олексійович нагороджений чисельними бойовими медалями та орденом Вітчизняної війни 2-го ступеня [3].

Після демобілізації в 1946 році він повернувся до рідного інституту, вступив до аспірантури кафедри оперативної хірургії і під керівництвом Михайла Олександровича Мальцева та Івана Івановича Магди послідовно виконав і захистив дисертації: кандидатську (1949 р.) на тему «Проводниковая анестезия при операциях в аноректальной области, на промежности и наружных гениталиях у собак и свиней» і докторську (1957 р.) «Тканевая терапия в ветеринарной хирургии». Цього ж року 30 листопада йому було присуджено науковий ступінь доктора

ветеринарних наук, а в 1959 році — учене звання професора. У 1957 року І. О. Калашник призначений завідувачем кафедри загальної та спеціальної хірургії Харківського ветеринарного інституту [3, 4, 6].

Після об'єднання (1961 р.) двох Харківських вузів: зоотехнічного та ветеринарного, у 1962 році наказом Міністерства сільського господарства УРСР, І. О. Калашник призначений ректором об'єднаного Харківського зооветеринарного інституту. Посаду ректора вчений обіймав до 1970 року. За цей час він згуртував колектив, інститут набув величезного авторитету в державі та за кордоном. Він став «кузнею» кадрів не тільки для своєї країни, а й для країн Європи, Близького Сходу, Азії, Латинської Америки. В інституті нараховувалося 30 кафедр, де працювали 173 викладачі, з них: 16 професорів, докторів наук, 2 члени-кореспонденти ВАСГНІЛ, 4 Заслужених діячі науки і техніки УРСР, 101 кандидат наук (80 доцентів, 10 старших викладачів), 48 асистентів, 9 викладачів.

Під керівництвом ректора І. О. Калашника були розроблені нові навчальні плани, які передбачали раціональне поєднання теоретичного навчання з виробничою працею, що були затверджені Міністерством сільського господарства СРСР і Міністерством вищої і середньої спеціальної освіти СРСР. Для більш глибокої загально біологічної та теоретичної підготовки спеціалістів на факультетах було збільшено кількість годин, введені курси — вірусологія, радіологія, біофізика, хвороби риб, хвороби бджіл, хвороби хутрових звірів. Кафедри оснащувались новітньою навчальною та науковою апаратурою. З 1963 року відповідно до плану Міністерства сільського господарства був збільшений прийом на ветеринарний, а з 1968 року на зоотехнічний факультети. За 10 років (1960–1970 рр.) було підготовлено 4 016 спеціалістів (стаціонарно 2 501, за заочною формою — 1515), з них зоотехніків — 2 200, ветеринарних лікарів — 1 816. За цей період в інституті 71 особа закінчила аспірантуру. Із зоотехнічної й ветеринарної наук були відкриті спеціалізовані вчені ради, і за 10 років у них було захищено 200 кандидатських і 26 докторських дисертацій.

Одночасно велось будівництво об'єктів інфраструктури (стадіон, клуб, гуртожитки, будинки для співробітників та інші господарсько-важливі об'єкти). Іваном Олексійовичем було започатковано музей інституту. Високого рівня розвитку досягли учбові господарства. Зросла урожайність зернових на 8–9 ц/га у порівнянні з показниками 1960 року, збільшилось поголів'я худоби, та підвищилась її продуктивність. Виробництво м'яса в учоспі «Прогрес» збільшилось у два, а в учоспі «Ветеринар» у три рази, валовий надій молока у середньому на 1 фуражну корову досяг показника майже 4 000 кг [1]. Щорічно інститут брав участь у Всесоюзній виставці досягнень народного господарства (ВДНГ), мав численні нагороди — грамоти, а Іван Олексійович особисто був нагороджений трьома медалями ВДНГ [3].

**Професор І. О. Калашник
проводить практичні заняття**

Викладачі ХЗВІ (1981 р.): 5-й зліва сидить професор І. О. Калашник, 7-й — ректор І. Ф. Храбутовський

Іван Олексійович досяг значних висот у науці і був продовжувачем Харківської школи ветеринарних хірургів, засновником якої по праву є професор М. О. Мальцев. Також продовжувачами школи ветеринарних хірургів були професори І. І. Магда та В. О. Герман. Під керівництвом професора В. О. Германа було захищено 6 кандидатських дисертацій, він опублікував понад 50 наукових праць. Великий внесок у формування Харківської школи ветеринарних

Обговорення напрямів наукових досліджень:

зліва направо професор І. О. Калашник
і дипломник П. В. Люлін

хірургів зробив видатний вчений І. І. Магда, ним опубліковано понад 100 наукових праць, 10 підручників, підготовлено 12 кандидатів ветеринарних наук, з яких двоє потім стали докторами наук (І. О. Калашник, Г. М. Фоменко) [2, 6].

Іван Олексійович Калашник був постійним членом спеціалізованих учених рад у Московській ветеринарній академії та Ленінградському ветеринарному інституті. Під його керівництвом виконано та захищено 16 кандидатських (Л. І. Юрченко, З. І. Дорогая, М. Я. Кокович, В. П. Багінскас, К. О. Гончарова, В. В. Кирилін, О. Г. Санін, С. М. Кульшов, Т. Ш. Папуашвілі, Г. І. Кочмар, Г. М. Нгареджимті, В. П. Бакшеев, П. І. Бреславець, Д. М. Житков, Д. В. Сарбаш, О. В. Кантимір) і 4 докторські (Б. Я. Передера, О. Ф. Русінов, В. М. Лабунський, К. А. Рейдла) дисертації. Учений є автором і

співавтором підручників і посібників: «Тканинна терапія у ветеринарній хірургії» (2-ге видання), «Тканинна терапія у ветеринарній практиці», «Стимулююча терапія у ветеринарії» (2-ге видання), «Біологічні стимулятори у ветеринарії і тваринництві», «Незаразні хвороби коней», «Кування коней та хвороби копит» та інші. Ним опубліковано 156 наукових статей [3]. За досягнення в науці у 1990 році Указом президії Верховної Ради УРСР, І. О. Калашнику присвоєно почесне звання Заслуженого діяча науки і техніки УРСР. Включно до 1994 року він працював завідувачем кафедри хірургії ХЗВІ, а з 1990 року майже до кінця життя був професором цієї ж кафедри. На схилі трудової діяльності Іван Олексійович написав такі строки (мовою оригіналу):

Видно время. Я сам постарел.
Память стала как то решето.
Что вчера ещё чётко умел,
То сегодня не так и не то.

Или это ускорила жизнь
Её темп напряжённо возрос,
Но вокруг погляди, оглянись,
Ведь пассивней меня молодёжь.

Я ещё в полнокровном строю,
С полной выкладкой твёрдо иду.
Если хочешь признанья и славы
Не иди по чужому следу,
А тори непрерывно дорогу свою
И достигнешь всё это по праву.

До кінця життя І. О. Калашник втілював юнацьку мрію літератора і у 2000–2002 роках видав дві збірки віршів «О память сердца прошлых дней...» (2000 р.) і «Эхо юности» (2002 р.).

У 2009 році за клопотанням колективу кафедри та за рішенням ученої ради Харківської державної зооветеринарної академії кафедрі хірургії ХДЗВА присвоєно ім'я професора І. О. Калашника та відкрито меморіальну дошку.

На рідній кафедрі: зліва направо
доц. каф. анатомії та гістології, заст.
декана ф-ту вет. медицини В. І. Симоненко,
проф. І. О. Калашник, доц. В. Ф. Мусієнко

Список літератури

1. Калашник И. А. 10 лет объединённому Харьковскому зооветеринарному институту (1960–1970 гг.) / И. А. Калашник // Науч. тр. ХЗВИ. — Харьков, 1970. — Т. 5(29). — С. 3–11.
2. Історія, здобутки та перспективи кафедри хірургії ім. професора І. О. Калашника (до 150-річчя кафедри хірургії) / Д. В. Сарбаш, О. В. Кантемир, Д. В. Слюсаренко, К. А. Синяговська // Проблеми зооінженерної та ветеринарної медицини : зб. наук. праць ХДЗВА. — Харків : РВВ ХДЗВА. 2012. — Вип. 24, ч. 2 : Ветеринарні науки. — С. 570–574.
3. Калашник І. О. (1919–2003) : бібліографічний покажчик наукових праць за 1919–2002 р. і до 100-річчя від дня народження / укл. З. І. Шакула, О. В. Фетісова ; за ред. Г. В. Свириденко, Т. О. Зінченко. — Харків, 2018. — 73 с.
4. Калашник І. О. Кафедра хірургії / І. О. Калашник // Тваринництво України. — 1991. — № 8. — С. 11–12.
5. Село Межирич — центр сельсовета в Лебединском районе Сумщины [Електрон. ресурс]. — Режим доступа : URL : <https://tochka-na-karte.ru/Goroda-i-Gosudarstva/15353-Mezhirich.html>.
6. Калашник И. А. Харьковская школа ветеринарных хирургов / И. А. Калашник // Материалы Всесоюз. межвуз. конф. по вопр. вет. хирургии / ХЗВИ. — Харьков 1970. — С. 3–6.

**TO THE 100th ANNIVERSARY OF PROFESSOR IVAN OLEKSIYOVYCH KALASHNIK —
RECTOR OF THE KHARKIV ZOOVETERINARY INSTITUTE (1962–1970)****Stegniy B. T.***National Scientific Center “Institute of Experimental and Clinical Veterinary Medicine”, Kharkiv, Ukraine***Golovko V. O., Lyulin P. V.***Kharkiv State Zooveterinary Academy, Kharkiv, Ukraine*

The basic stages of life, scientific and state activity on the way of development and establishment of the Kharkov School of Veterinary Surgeons, the development of the Kharkiv Zooveterinary Institute, the main direction of scientific activity in the development of methods of tissue therapy and biogenic stimulation in animals are highlighted.

Keywords: anniversary, history of science, Kharkov Zooveterinary Institute, scientific school, surgery, tissue therapy, biogenic stimulation.